

הכנסת
מרכז המחקר והמידע

כ"ו באייר תשע"ז
22 במאי 2017

לכבוד

חבר הכנסת אלעזר שטרן,

כאן

שלום רב,

הנדון: נתונים על גיוס דתיות לצה"ל

לבקשתך, להלן מסמך נתונים קצר על גיוס חיילות דתיות. בהתאם לבקשתך, במסמך מובאים בעיקר נתונים כמותיים בסוגיה, ואין סקירה של כלל ההיבטים הקשורים אליה. לאחר שנציג את נתוני הגיוס שהועברו למרכז המחקר והמידע של הכנסת מצה"ל, נתייחס בקצרה לפער בין כמה נתונים שהוצגו בעבר על ידי גורמים שונים.

1. נתונים על מתגייסות ומקבלות פטור דתיות

להלן נתונים שהועברו מאגף כוח אדם בצה"ל (אכ"א) על מתגייסות דתיות בשנתוני הגיוס 2012–2015 ועל בוגרות החינוך הממלכתי-דתי (ממ"ד) והחרדי ילידות השנים 1993–1996, והשיעורים של אלו מהן שקיבלו פטור מגיוס או דחיית שירות.

לפני הצגת הנתונים יש להבהיר כי מספר המתגייסות מוצג לפי שנתוני גיוס – שנתון גיוס נפתח ב-1 ביוני בכל שנה ומסתיים ב-31 במאי בשנה העוקבת, אך נתוני המועמדות לשירות (מלש"ביות) מוצגים לפי שנת לידה. נתונים אלו אינם חופפים במדויק, ולכן אי-אפשר לקשר ביניהם, למשל לצורך חישוב שיעור המתגייסות הדתיות מכלל האוכלוסייה הפוטנציאלית.

לפי אכ"א, **חיילת בשירות חובה מוגדרת כיום כדתייה אם היא עומדת באחד מהתנאים האלה:**

- למדה במוסד לימודים ממ"ד או חרדי (או במוסד אחר שהוכר לשם כך באופן חריג על ידי ראש תחום בת חיל²), מכיתה יי לפחות ועד סיום לימודיה בכיתה י"ב;
- הוכרה כחיילת דתייה על ידי יחידת מיטב³, על סמך אישור מרב קהילה המצהיר שהחיילת מקיימת אורח חיים דתי. ההכרה כחיילת דתייה יכולה להתקבל גם במהלך השירות הצבאי.

¹ אלא אם צוין אחרת, המקור לנתונים בפרק זה: רס"ן רועי כהן, ראש לשכת ראש אכ"א, מענה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 5 במרס 2017; השלמת פרטים, מכתב, 30 באפריל 2017.

² תחום בת חיל הוא הגוף ביחידת מיטב (היחידה האחראית על ביצוע הליכי המיון והשיבוץ של המיועדים לשירות ביטחון והחיילים בצה"ל) שאמון על הטיפול במועמדות דתיות לשירות משלב הצו הראשון ועד הגיוס, ובמהלך בשירות הצבאי עצמו.

³ ראה הערה 2 לעיל.

חיילות העומדות בתנאים אלו מסווגות כחיילות דתיות, ולסיווג זה ניתנת אינדיקציה במערכת הממוחשבת. הנתונים שלהלן מתבססים על קיום אינדיקציה כאמור.

לוח 1: נתונים על מתגייסות דתיות בשנתוני הגיוס 2012–2015

שנתון גיוס	מספר המתגייסות המוגדרות כדתיות	שיעור מקבלות ההכרה מתוקף אישור רב קהילה (מספרים מוחלטים*)
2012	1,538	3% (46)
2013	1,736	4.6% (79)
2014	1,997	4.6% (91)
2015	2,260	7.4% (168)

* חושב על ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת.

מהנתונים עולה כי בארבע השנים שלגביהן נמסרו נתונים, מספר המתגייסות הדתיות גדל משמעותית, בשיעור שנתי ממוצע של כ-14% (שיעור השינוי הרב-שנתי הכולל – כ-47%). עוד עולה כי שיעור המתגייסות שהוכרו כדתיות מתוקף אישור רב קהילה גדל ב-4.4 נקודות האחוז.

כאמור, אי-אפשר לקשר במדויק בין נתוני הגיוס, שהם לפי שנתוני גיוס, ובין נתוני המלש"ביות, שהם לפי שנת לידה. עם זאת, כדי להציג אומדן של האוכלוסייה הפוטנציאלית לגיוס, להלן סך הבוגרות של החינוך הדתי, לפי שנתונים, ומתוכו השיעור של מקבלות הפטור ושל אלה שלא קיבלו פטור.

לוח 2: בוגרות החינוך הממלכתי-דתי והחרדי ילידות השנים 1993–1996

שנת לידה	מספר הבוגרות		שיעור מקבלות הפטור מטעמי דת* (מספרים מוחלטים)**		שיעור הבוגרות ללא פטור מגיוס (מספרים מוחלטים)**	
	ממ"ד	חרדי	ממ"ד	חרדי	ממ"ד	חרדי
1993	7,360	7,422	76% (5,623)	99% (7,326)	21% (1,560)	0.6% (45)
1994	7,369	7,656	76% (5,608)	98% (7,526)	22% (1,606)	0.6% (46)
1995	7,440	7,762	73% (5,439)	98% (7,638)	25% (1,853)	0.6% (47)
1996	7,693	8,277	72% (5,524)	98% (8,120)	26% (2,008)	0.9% (74)

* נוסף על מקבלות הפטור מטעמי דת, כ-2% מבוגרות החינוך הממ"ד וכ-1% מבוגרות החינוך החרדי קיבלו פטור מטעמים רפואיים או אחרים בכל שנה.
** חושב על ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת.

נוסף על הנתונים בטבלה, בכל שנה השירות של 115–143 בוגרות החינוך הממ"ד (1.4%–1.9% מהבוגרות) נדחה לשם סיום לימודים לתואר, לימודי עתודה, מסלולי הסדר ומסלולי שירות הדורשים הכשרה קדם-צבאית.

⁴ כאמור, מקור הנתונים האלה במשרד הביטחון. יצוין שנתוני משרד החינוך על תלמידות כיתה י"ב בחינוך הממ"ד והחרדי בשנים 2011–2014 מעט שונים, אך יודגש כי אין חפיפה מלאה בין ילידות שנה נתונה לתלמידות בשנה נתונה. ד"ר חיים גת, מנהל מערכות מידע – אחראי בנושא סטטיסטיקה ומחקר, מינהל תקשוב וטכנולוגיה ומערכות מידע, משרד החינוך, מענה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 16 בפברואר 2017.

מהנתונים עולה כי מספר בוגרות החינוך הממ"ד גדל בשיעור שנתי ממוצע של 1.5% (שינוי רב- שנתי כולל בשיעור של 4.5%), ומספר בוגרות החינוך החרדי גדל בשיעור שינוי שנתי ממוצע של כ-3.7% (שינוי רב- שנתי כולל בשיעור של 11.5%. עיקר השינוי בין ילידות 1995 לילידות 1996).

עוד עולה מהנתונים כי בעוד שיעור מקבלות הפטור מטעמי דת מכלל בוגרות החינוך החרדי נותר יחסית קבוע, שיעורן מכלל בוגרות החינוך הממ"ד קטן ב-4.6 נקודות האחוז. בהתאם לכך, שיעור הבוגרות שלא קיבלו פטור מגיוס מכל סיבה גדל ב-4.9 נקודות האחוז.

נוסף על הנתונים האלה, צה"ל העביר לידינו נתונים המעידים על אופי השירות של המתגייסות הדתיות ושל כלל המתגייסות. לפי הנתונים, בשנת 2014 שיעור המתגייסות הדתיות למערך הלוחם היה דומה לשיעור כלל הנשים שהתגייסו למערך זה, אם כי גדול ממנו במעט (9% לעומת 7%); שיעורן במערך הקורסים היה קטן משיעור כלל המתגייסות במערך הקורסים (67% לעומת 73%); שיעורן במערך הטכני ובמערך הנהיגה היה דומה לשיעור כלל המתגייסות במערכים אלו (7% לעומת 8%).

אשר לחיילות בקורסים פיקודיים ובקצונה – שיעור החיילות הדתיות אשר סיימו קורס פיקוד במקצועות הלחימה והשתחררו בשנת 2014 היה דומה לשיעור בוגרות הקורס מכלל המשתחררות בשנה זו (כ-1%); שיעור הקצינות הדתיות שהשתחררו בשנת 2014 היה גדול משיעור הקצינות מכלל המשתחררות בשנה זו (12% לעומת 8%).

נוסף על הנתונים הכלליים, מרכז המחקר והמידע התבקש להציג את נתוני הגיוס לפי יישוב. משרד החינוך (שמפרסם נתונים על שיעורי גיוס לפי יישובים, במסגרת [התמונה החינוכית היישובית](#)) העביר לידינו נתונים על תלמידות כיתה י"ב במגזר היהודי בשנים האחרונות, בחלוקה לפי יישוב ולפי פיקוח (ממלכת, ממ"ד וחרדי), אך לגבי נתוני הגיוס נמסר כי המשרד לא נוהג להעביר נתונים שהועברו אליו מגורם שלישי, דהיינו מצה"ל.⁵ לשכת ראש אכ"א העבירה לידינו נתונים המציגים את שיעור המתגייסות הדתיות בכל יישוב מתוך כלל המתגייסות הדתיות בשנתון גיוס 2015. היות שבנתונים שהועברו אין התייחסות למספר בוגרות החינוך הממ"ד בכל יישוב בשנתון הגיוס המדובר, אי-אפשר לערוך השוואה רלוונטית בין היישובים. עם זאת, מהנתונים שהעבירו לנו שני המשרדים נראה כי בקווים כלליים, התפלגות המתגייסות הדתיות לפי יישוב נראית דומה להתפלגות בוגרות החינוך הממ"ד באותם יישובים בשנים הרלוונטיות.⁶

2. פער מול נתונים קודמים

בשנת 2007 פרסם מרכז המחקר והמידע של הכנסת נתונים שהתקבלו מאגף כוח אדם בצה"ל על מספר בוגרות החינוך הממלכתי-דתי שהתגייסו בשנים 2005–2000. בשש השנים האלה, התגייסו לצה"ל כ-1,600 בוגרות החינוך הממלכתי-דתי בכל שנה, בממוצע.⁷ בשנת 2012, במסמך על החינוך הממלכתי-דתי, שכתב אריאל פינקלשטיין עבור תנועת נאמני תורה ועבודה, פורסמו נתונים גם בנושא הגיוס של בוגרות החינוך הדתי. לפי המחבר, הנתונים התקבלו מאכ"א, ואלה הם: משנת 2005 מספר המתגייסות הדתיות ירד (ייתכן

⁵ ד"ר חיים גת, מנהל מערכות מידע – אחראי בנושא סטטיסטיקה ומחקר, מינהל תקשוב טכנולוגיה ומערכות מידע, משרד החינוך, מענה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 16 בפברואר 2017.

⁶ למשל, מעשרת היישובים שבהם למדו 35% מתלמידות כיתה י"ב בחינוך הממ"ד בשנת 2015, הגיעו 40% מהנערות הדתיות שהתגייסו בשנתון גיוס 2015. מ-20 היישובים שבהם למדו 47% מתלמידות כיתה י"ב בחינוך הממ"ד בשנת 2015, הגיעו 51% מהנערות הדתיות שהתגייסו בשנתון גיוס 2015. שם; רס"ן רועי כהן, ראש לשכת ראש אכ"א, מענה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב, 5 במרס 2017.

⁷ אורלי לוטן ויובל וורגן, [שירות בנות דתיות בצה"ל: תמונת מצב ומדיניות מערכת החינוך](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 8 בפברואר 2007.

שעל רקע יישום תוכנית ההתנתקות) עד שהגיע לשפל של כ-1,300 מתגייסות בשנת 2008; משנת 2008 החלה מגמת עלייה, ובשנת 2010 מספר המתגייסות הדתיות היה כ-1,500.⁸ לעומת זאת, בפברואר 2017, נציגי יחידת מיטב של צה"ל הציגו בפני ועדת המשנה של ועדת החוץ והביטחון לענייני כוח אדם נתונים שלפיהם מספר המתגייסות הדתיות בשנת 2010 היה 935 בלבד, ומאז חלה עלייה עקבית במספר המתגייסות, עד לשיא של 2,159 מתגייסות דתיות בשנת 2015.¹⁰

כדי להבין את הפער בין הנתונים שהציג פינקלשטיין (שנמצאים בהלימה עם הנתונים על השנים 2000–2005 שהעביר בזמנו הצבא למרכז המחקר והמידע של הכנסת) לנתונים שהציג הצבא בפני ועדת החוץ והביטחון, מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה לצה"ל בבקשה לקבל נתונים והבהרות לגבי אופן חישובם. הנתונים שהועברו למרכז המחקר והמידע, שהוצגו לעיל, דומים לנתונים שהציגו נציגי מיטב בפני ועדת החוץ והביטחון (אך לא זהים – הנתונים שהועברו ישירות למרכז המחקר והמידע גדולים ב-2%–8%). עם זאת, הם לא מתייחסים לשנים 2010 ו-2011, שבהן לפי נתוני מיטב מספר המתגייסות היה נמוך משמעותית ממספרן בשנים שקדמו להן (שפורסמו על ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת ועל ידי פינקלשטיין) ובשנים שאחריהן.

מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה אל צה"ל בבקשה לקבלת הסבר על הפער בין הנתונים. לפי תשובת אכ"א, הפער קשור לאופן הפקת הנתונים: בעוד נתוני העבר התבססו על הגדרת חיילת כדתיה על פי מוסד הלימודים האחרון שבו למדה, הנתונים העדכניים מבוססים על אינדיקציה במערכת הממוחשבת, שמסמנת את החיילת כדתיה (בהתאם להגדרה שהובאה לעיל – מי שלמדה את כל שנות התיכון במוסד חינוך דתי או מי שקיבלה אישור מרב הקהילה לגבי דתיותה). לפי אכ"א, בשנים 2010–2011 זוהה פער בין מספר המתגייסות שלמדו במוסדות חינוך דתיים למספר המתגייסות שהוגדרו לפי אינדיקציה. עם זאת, בתשובת אכ"א לא צוינו נתוני הגיוס של שנים אלו, ולא הובהר אילו מהנתונים שהוצגו בעבר מדויקים יותר. עוד צוין בתשובה כי בעקבות גילוי פערים אלו נערך תהליך של טיוב האינדיקציה, שבעקבותיו צומצמו הפערים משנת הגיוס 2012 והלאה, כך שכמעט אין הבדל בין מספר בוגרות החינוך הממלכתי-דתי שמתגייסות ובין מספר המתגייסות שהוגדרו כדתיות לפי אינדיקציה.¹¹

כתיבה: עדו אבגר

אישור: יובל וורגן, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

⁸ אריאל פינקלשטיין, [החינוך הממלכתי-דתי: תמונת מצב, מגמות והישגים](#) – פרק חמישי: לאן ממשיכות בוגרות החמ"ד? – צבא ושירות לאומי, נאמני תורה ועבודה, ספטמבר 2012.

⁹ היחידה האחראית על ביצוע הליכי המיון והשיבוץ של המיועדים לשירות ביטחון ושל החיילים בצה"ל.

¹⁰ יחידת מיטב, ביקור ועדת המשנה של ועדת החוץ והביטחון לענייני כוח אדם ביחידת מיטב – מצגת, 5 בפברואר 2017.

¹¹ רס"ן רועי כהן, ראש לשכת ראש אכ"א, השלמת פרטים, מכתב, 30 באפריל 2017.

